

EKONOMİ POLİTİK

G20 Kore Toplantısı, Kur Savaşları, Hollanda Hastalığı

Erinç Yeldan, 27 Ekim 2010

Bu haftaki *Ekonomi Politik* köşesinin başlığını özetleyip, kısaltmak biraz zor oldu. Daha doğru ve yerinde bir başlık “G20’lerin Kore Toplantısında Tartışılan ‘Kur Savaşları’ Tehdidinin, Türkiye Ekonomisi’ne ‘Hollanda Hastalığı’ Biçiminde Yansıması Tehlikesi” olabilirdi. Ancak, böylesi bir başlığın pratik olamayacağı endişesinden de öte, iktisat yazınına çok yatkın olmayan okuyucularımız için “itici” ve “uzak” nitelikte olması tehlikesi de vardı. Dolayısıyla, önce başlıkta geçen olgu ve kavramları kısaca özetleyerek konumuzu işlemeye çalışmak istiyorum.

G20’ler zirvesi hafta başında Kore’de toplandı. IMF’nin ülke kotalarının gelişmekte olan ülkeler lehine değiştirilmesi kararı çıkan zirvede, en tartışmalı konulardan birisi de yaklaşmakta olan “kur savaşları” tehdidiydi. Küresel krize karşı başta ABD olmak üzere, bütün gelişmiş ülkelerde genişleyici maliye ve para politikaları uygulanmış ve bunun sonucunda da dünya sermaye piyasalarında bol ve “gevşek” bir kredi hacmi ortaya çıkmış durumdaydı. Burada söz konusu olan bu olağandışı gevşek kredi hacminin, küresel finans piyasalarında giderek yeni köpükler yaratacağı ve “yükselen piyasa ekonomileri” diye de anılan ülkelere akarak dış açıkların artmasına yol açacağı ve yeni finansal istikrarsızlıkların da ana kaynağını oluşturacağından endişe edilmekteydi.

Diğer yandan da, gene başta ABD olmak üzere bir çok gelişmiş ülkede, döviz kurlarının yükseltilerek “rekabetçi” bir kur elde edilmeye çalışıldığı gözleniyor. “Rekabetçi” pahalı kurun getireceği canlılık sayesinde krizin etkilerinin daha çabuk arttırılmasının hedeflendiği anlaşılıyor.

Gelişmiş ülkelerde oluşan “pahalı” kur politikasının ardında ise aslında 2000’li yıllar boyunca derinleşmiş olan küresel dengesizliklerin yattığı biliniyor. Genelleştirecek olur isek, Asya’da yüksek cari fazla, Amerikan ekonomisinde ise yüksek cari açık olarak gözlenen bu yapısal ayrışmanın kolay kolay dengelenemeyeceği; bu dengesizliğin sürüp gitmesinin ise yeniden spekülasyon kaynaklı, bol ve gevşek kredi yaratılması anlamına geleceği biliniyor.

Bir yandan “rekabetçi kur izleyerek canlılık yaratma”, diğer yandan da süregelen küresel dengesizliklerin yaratmakta olduğu bol ve ucuz kredi olanakları, *gelişmekte olan ekonomilere* akmakta olan spekülasyon sermaye akımlarının ana kaynağını oluşturuyor.

G20’ler Kore toplantısında “tartışılan” bir diğer sorun da kur savaşlarının önüne geçecek bir politika demetinin kurgulanma çabaları idi. Ancak, buradaki kararsızlıklar en sonunda “*döviz dengesinin piyasa hareketlerine terk edilmesi ve piyasaya müdahale edilmemesi*” yönündeki “telkinlerle” geçiştirilmeye çalışıldı. Halbu ki, gerek kur savaşları tehdidinde, gerekse küresel

finans piyasalarında spekülâtif saldırıların kaynağını oluşturan finansal köpüklere neden olan kararların tümü zaten “piyasanın” kararları değil miydi? Yönlendirilmemiş, kısa dönemli spekülâtif sermaye hareketlerinin yarattığı finansal dengesizlikler, 2008 küresel krizinin de yapısal nedenlerini oluşturmaktaydı.

Gelişmiş ülkelerden kaynaklanan dengesizlikler, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu gelişmekte olan ekonomilere ucuz ve bol kaynak akışı anlamına gelmektedir. Bu akımların sonucunda ise, döviz kurunun gelişmiş ülkeler için “pahalı ve rekabetçi”, gelişmekte olan ülkelerde ise “ucuz ve dış açığı özendirici” bir piyasa dengesi oluşturmaktadır. Türkiye’de dövizin tekrardan ucuzlamaya yönelmesi bu sürecin bir parçasıdır.

Hollanda, 1960’ların başında Kuzey Denizi’nde yeni ham petrol kaynakları bulur ve birden bire ucuz petrol girdisine kavuşur. Girdi maliyetlerindeki bu beklenmedik ucuzlama, Hollanda ekonomisine birden bire yeni bir canlılık dönemi yaşatır. Ancak bu dönem boyunca Hollanda *florini* değer kazanmaya (yani döviz fiyatları ucuzlamaya) başlar; tüketim hacmi genişler, Hollanda ekonomisinde sanayi sektörleri rekabet gücünü kaybetmeye başlar. Sonuç daha çok dış açık; üretkenlik kazanımlarının yavaşlaması; ve daha çok işsizliktir.

Başlangıçta çok olumlu bir kazanım gibi gözükken petrol bolluğu, giderek tüm ekonomiyi etkisi altına alan bir durgunluğun ana nedenine dönüşür. Bu döngü 1970’li yıllarda iktisat yazınında *Hollanda hastalığı* olarak anılacaktır.

“Piyasanın” yönlendirilmemiş sermaye hareketlerinin spekülâtif etkilerine bırakıldığı “dengesinin”, gelişmekte olan ülkelerde dövizin aşırı ucuzlamasına neden olacağı ve elde edilen döviz bolluğunun bu tür bir *hastalığı* tetikleyerek, nihayetinde yüksek cari açık, rekabet gücünü kaybetmiş bir sanayi ve kronikleşen işsizlik sorununa yol açacağı endişesi bir çok ülkede yaygınlaşmaktadır. Brezilya, Kore gibi ülkeler şimdiden bu tür döviz bolluğunun yaratması olası *hastalıklara* karşı ulusal finans piyasalarını yüksek işlem vergileri, munzam karşılıklar gibi politikalar aracılığıyla caydırmaya çalışmaktadır.

TC Merkez Bankası’nın da bu tehditler karşısında daha aktif bir *finansal istikrar* arayışına girmekte olduğunu gözlemlemekteyiz. Bu konuda atılmakta olan adımları da önümüzdeki hafta ele almak arzusundayım.